

ODAP

Dünyayı Okumak İçin...

NEDEN ÖNEMLİ | ABD'NİN 2019'DA INF'DEN ÇEKİLMESİ

Uluslararası Güvenlik Mimarisi Açısından Bir
Yeniden Konumlanma

ODAP

Dünyayı Okumak İçin...

1987 yılında imzalanan Orta Menzilli Nükleer Kuvvetler (INF) Anlaşması, Soğuk Savaş'ın son döneminde ABD ile Sovyetler Birliği arasında güven artırıcı bir mekanizma olarak ortaya çıkmış ve dönemin nükleer gerilimini sınırlayan temel düzenlemelerden biri olarak kabul edilmiştir. Anlaşma, 500 ila 5.500 kilometre menzile sahip karadan ateşlenen balistik ve seyir füzelerinin tamamen ortadan kaldırılmasını öngörmüş; bu çerçevede iki tarafın binlerce füze sistemini imha etmesi, Avrupa güvenliği açısından dönemin literatüründe önemli bir istikrar unsuru olarak değerlendirilmiştir. INF'nin ortaya çıkışı, özellikle 1970'lerin sonlarında Sovyetler Birliği'nin SS-20 sistemlerini konuşlandırmasıyla NATO içinde oluşan tehdit algısının diplomatik bir çözüm arayışına yönelmesiyle ilişkilendirilmektedir. Bu bağlamda INF, yalnızca teknik bir silah kontrol metni değil, aynı zamanda iki süper gücün karşılıklı güven inşa etme

ODAP
Dünyayı Okumak İçin...

iradesinin sembolik bir göstergesi olarak yorumlanmıştır.

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte INF, ABD–Rusya ilişkilerinde istikrar sağlayıcı bir unsur olarak varlığını sürdürmüştü; özellikle Avrupa kıtasında nükleer gerilimin düşük seviyede tutulmasına katkı sunduğu yönünde değerlendirmeler yapılmıştır. Bununla birlikte 2010'lu yılların ortalarından itibaren anlaşmanın uygulanabilirliği konusunda çeşitli tartışmalar ortaya çıkmıştır. ABD, 2014 yılından itibaren Rusya'nın INF kapsamındaki yükümlülükleri ihlal ettiğini ileri sürmüştü ve bu iddialar Washington'ın resmi söyleminde giderek daha belirgin bir yer edinmiştir. ABD'nin özellikle 9M729 olarak adlandırılan kara konuşlu bir seyir füzesinin INF'nin yasakladığı menzil kategorisine girdiğini savunması, anlaşmanın geleceğine ilişkin belirsizlikleri artırmıştır. Rusya ise söz konusu iddiaları

ODAP

Dünyayı Okumak İçin...

reddetmiş ve ABD'nin füze savunma sistemleri ile insansız hava araçları üzerinden anlaşmayı dolaylı biçimde aşındırdığı yönünde karşı argümanlar geliştirmiştir. Bu karşılıklı suçlamalar, literatürde INF'nin teknik ve siyasi açıdan sürdürülebilirliğinin zayıfladığına işaret eden bir eğilim olarak yorumlanmaktadır.

2019 yılına gelindiğinde ABD yönetimi, Rusya'nın "maddi ihlal" içinde bulunduğunu ileri sürerek INF yükümlülüklerini askıya aldığını duyurmuş ve altı aylık sürecin sonunda anlaşmadan resmen çekilmiştir. Bu karar, ABD'nin 2002'de Anti-Balistik Füze (ABM) Anlaşması'ndan çekilmesinden sonra ikinci büyük silah kontrol düzenlemesinin sona ermesi anlamına gelmiş; dolayısıyla uluslararası güvenlik mimarisinin giderek daha parçalı bir görünüm kazandığı yönünde değerlendirmelere yol açmıştır. ABD'nin INF'den

ODAP

Dünyayı Okumak İçin...

çekilme gerekçeleri incelendiğinde iki temel dinamiğin öne çıktığı görülmektedir. Bunlardan ilki, Rusya'nın anlaşmayı ihlal ettiği yönündeki iddialardır. Washington, bu durumun Avrupa'daki müttefiklerin güvenliğini zayıflattığını ve ABD'nin stratejik konumlanmasını olumsuz etkilediğini ileri sürmüştür. İkinci dinamik ise Çin'in yükselen askeri kapasitesidir. Çin, INF'ye taraf olmadığı için orta menzilli füze sistemlerini hızla geliştirmiş; özellikle Asya-Pasifik bölgesinde ABD'nin askeri varlığını zorlayan bir güç olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu nedenle ABD'de bazı çevreler INF'nin artık yalnızca ABD'yi sınırlayan bir anlaşmaya dönüştüğü yönünde görüşler ortaya koymuştur.

ABD'nin INF'den çekilmesi, hem Washington hem Moskova açısından yeni bir stratejik dönemin başlangıcı olarak ele alınmaktadır. Anlaşmanın sona ermesiyle orta

ODAP

Dünyayı Okumak İçin...

menzilli füze kategorisinin yeniden serbest kalması, iki ülkenin bu alanda yeni sistemler geliştirmesinin önünü açmış ve literatürde yeni bir silahlanma döngüsünün ortaya çıkabileceğine ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır. Avrupa güvenliği açısından bu durumun belirsizlik yarattığı, özellikle NATO içinde farklı görüşlerin ortaya çıktığı görülmektedir. Almanya gibi bazı Avrupa ülkeleri, INF'nin sona ermesinin kıta güvenliğini zayıflattığını ve nükleer riskleri artırdığını ileri sürerken; diğer bazı aktörler ABD'nin çekilmesini Rusya'nın ihlallerine verilen zorunlu bir karşılık olarak yorumlamaktadır. Rusya ise ABD'nin kararını “stratejik dengeyi zedeleyen bir adım” olarak nitelendirmiş ve kendi güvenlik ihtiyaçları doğrultusunda yeni sistemler geliştireceğini açıklamıştır. Bu karşılıklı pozisyonlar, ABD–Rusya ilişkilerinde güven krizinin derinleştiğine işaret eden bir eğilim olarak değerlendirilmektedir.

ODAP

Dünyayı Okumak İçin...

INF'nin sona ermesiyle Çin'in uluslararası güvenlik denklemindeki konumu daha görünür hale gelmiştir. Çin'in özellikle DF-21 ve DF-26 gibi orta menzilli balistik füze sistemleri, Asya-Pasifik bölgesinde ABD'nin askeri üslerini ve donanmasını hedef alabilecek kapasiteye sahip olarak değerlendirilmektedir. ABD'nin INF'den çekilerek Çin'i de kapsayan yeni bir çok taraflı silah kontrol düzenlemesi hedeflediği yönünde açıklamalar yaptığı görülmektedir; ancak Çin, nükleer kapasitesinin ABD ve Rusya'dan çok daha sınırlı olduğunu belirterek böyle bir anlaşmaya katılmaya sıcak bakmamaktadır. Bu durum, küresel silah kontrol rejiminin geleceğine ilişkin belirsizlikleri artırmakta ve uluslararası sistemde üç kutuplu bir nükleer denge tartışmasını gündeme getirmektedir.

2019'daki çekilme kararının günümüzde önemini koruduğu yönünde değerlendirmeler yapılmaktadır.

ODAP

Dünyayı Okumak İçin...

Silah kontrol rejiminin zayıflaması, büyük güçler arasındaki rekabetin daha az kısıtlayıcı bir ortamda sürmesine yol açmakta; bu durum uluslararası güvenlik açısından kırılganlık yaratmaktadır. ABD–Rusya ilişkilerinde artan güvensizlik, yeni nesil silah sistemlerinin geliştirilmesini hızlandırmakta ve stratejik istikrarın geleceğine ilişkin soru işaretlerini çoğaltmaktadır. Çin’in yükselişi ise küresel güç dengelerinin yeniden şekillendiği bir döneme işaret etmektedir. Bu bağlamda INF’nin sona ermesi, uluslararası sistemde güç dağılımının daha karmaşık bir görünüm kazandığı ve büyük güçler arasındaki rekabetin çok katmanlı bir nitelik aldığı yönünde yorumlanmaktadır.

Sonuç olarak ABD’nin INF’den çekilmesi, yalnızca bir silah kontrol anlaşmasının sona ermesi olarak değil, uluslararası güvenlik mimarisinin yeniden konumlandığı

ODAP

Dünyayı Okumak İçin...

bir dönüm noktası olarak değerlendirilmektedir. Bu karar, büyük güçler arasındaki rekabetin daha serbest bir alana taşınmasına, Avrupa güvenliğinin daha belirsiz bir çerçeveye oturmasına ve Çin'in küresel güç dengelerindeki rolünün daha görünür hale gelmesine yol açmıştır. Dolayısıyla INF'nin sona ermesi, günümüz jeopolitiğini anlamak açısından kritik bir referans noktası olarak önemini sürdürmektedir.

Sıla AKGÜL

ODAP Araştırma Asistanı